

РЕЦЕНЗИЯ

**за дисертационния труд на
Десислава Костадинова Бакалова,
докторант към Катедра „Музика“
Факултет по науки за образованието и изкуствата
СУ „Св. Климент Охридски“
на тема:**

**„Методически модел за развиване на клавирни умения в
обучението по задължително пиано на незрящи студенти“**

**за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“
в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално
направление 1.3 Педагогика на обучението по... (Методика на
обучението по музика)**

**РЕЦЕНЗЕНТ: проф. д-н Марияна Булева-Петрова
Катедра „Музика“, Педагогически факултет,
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“**

Дисертационният труд на Десислава Костадинова Бакалова е насочен към защита, като са спазени всички изисквания от *Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България* и *Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“*. Представеният текст и научни публикации покриват Минималните национални изисквания, което е видно от справка за изпълнение на наукометричните показатели.

Десислава Бакалова (възпитаник на Софийското музикално училище и на ДМА, днес НМА „Проф. Панчо Владигеров“) притежава дългогодишен педагогически опит като преподавател по пиано. Тя е насочила своите научни търсения към значим за всяко цивилизовано общество проблем, свързан с обучението и социализацията на незрящите хора, който днес се вписва и в най-актуалните въпроси на съвременната стратегия за приобщаващо образование.

Дисертацията е в обем на 141 страници текст, библиография, включваща 72 източника (от които 12 на латиница), и 10 на брой приложения. Авторефератът отговаря на изискванията, а публикациите отразяват основните идеи на труда.

В увода авторката убедително е изложила и аргументирала своята лична мотивация, а с цялостния текст е представила успешно педагогическите си постижения, които потвърждават плодотворните ефекти от апробирания методически модел за обучение по задължително пиано на незрящи студенти.

Систематизационният принос на дисертацията е много съществен и с висок коефициент на информативност, тъй като дава базисна ориентация в: историята на Брайловото писмо и Брайловия нотопис, обучението на незрящи по света и в България (Глава първа *„Кратък исторически преглед на обучението на зрително затруднените“*), методическия опит, изложен в публикувани разработки (руски, англоезични, български), анализът на които предоставя възможност да се изведат най-съществените проблеми, свързани с обучението по пиано на студенти със зрителни затруднения (Глава втора *„Теоретичен анализ на методи и значими аспекти в обучението по задължително пиано на незрящи студенти“*). Считаю, че първите две глави имат важно значение и пораждащ ефект: разбуждат силен интерес и съпричастност към темата, провокират размисъл и въпроси, които подсказват възможности за бъдещи задълбочавания в проблема.

Една от водещите линии в първа и втора глава е въпросът за приложимостта на Брайловия нотопис при начално обучение по пиано на незрящи студенти. Десислава Бакалова предлага различни гледни точки и убедително аргументира предпочетения от нея алтернативен метод на индивидуалния аудио-запис. Така изучаването на Брайловия нотопис (определен като „основа“ за музикалното обучение на незрящи) се

прехвърля като отговорност към музикалнотеоретичните дисциплини. Бих попитала в тази връзка необходима ли е координация между преподавателите по всички музикални дисциплини в дадена специалност, обучаваща незрящи студенти, или подходите зависят от личната педагогическа инициативност и компетентност?

Поздравявам авторката за специалния раздел, посветен на Петко Стайнов. Бих препоръчала да се запознае и с два от материалите (на Р. Тодорова и Г. Луканова) в бр. 4/2016 г. на сп. „Българско музикознание“, посветен на 120-годишнината от рождението на композитора.

Основната приносна тежест на труда е в Глава трета *„Разработване и апробиране на методически модел за развиване на клавирни умения в обучението по задължително пиано на незрящи студенти“*.

Авторката полага усилия да проучи съществуващата традиция като плодотворна основа за разработването на модела. Изключително ценни са сведенията, получени от такава ярка фигура като проф. Владимир Радулов и от клавирния педагог в специалното училище за незрящи „Луи Брайл“ – София, Стела Манова. Към тях се добавя и споделеният опит от преподавателите на НМА „Проф. Панчо Владигеров“ чрез проведените срещи и разговори с проф. д-р Наташа Япова, проф. д-р Правда Горанова, проф. д-р Ростислав Йовчев и Гургана Владова. Така се постига интегрирането на педагогически опит, изключително необходим при липсата на специализирани издания и методически разработки.

Предложеният методически модел основателно включва в първата си фаза провеждане на диагностика (представена теоретично във втора глава), което е задължителен момент поради индивидуалната специфика на всеки от студентите, включително и според степента на зрителното затруднение. Силно съм впечатлена от идеята на Десислава Бакалова да оползотвори в началния постановъчен етап методическия подход на Шопен за естествено поставяне на по-дългите пръсти върху черни клавиши и опора върху

белите на 1 и 5 пръст. С тази находка Десислава Бакалова ни напомня, че при разработването на един методически модел всеки автор ще спечели, ако държи в ползрението си историята на методиката, защото идеи, изказани в предходните векове (както се вижда от конкретния случай) могат да получат неочаквани форми на приложение при различни по характера си индивидуални педагогически ситуации. Надявах се този момент да бъде развит по-детайлно и с нотни примери да се демонстрират съответните технически упражнения, достъпни песенни мелодии, транспонираи си мажор или ми мажор, както и подходящи пиеси, които прилагат методическия подход на Шопен.

В предпочетения метод на работа с незрящи – индивидуалният аудио-запис – прави впечатление перфектно балансираното сътрудничество на теоретична и музикална информация, което стимулира едновременното действие на знания и слухово възприятие. Това единство всъщност би следвало да присъства в обучението и на останалите студенти, но при тях за съжаление (по мои наблюдения) то често се пренебрегва, доколкото се предполага, че визуалният контакт с нотния текст ще даде или компенсира необходимите знания. В този смисъл отделните пунктове като съдържание на аудио-записа заслужават специално внимание не само от позицията на адаптираната методика за незрящи, а и за всяка съвременна методика на обучението по музикален инструмент, особено в педагогически специалности.

В духа на програмата по задължително пиано (която със съответните организационно-структурни варианти се осъществява във всички музикалнопедагогически специалности у нас), авторката посвещава специален раздел на усвояването на песенен репертоар за ДГ и СУ. Към този важен компонент от обучението се подхожда с необходимата задълбоченост. Прави силно впечатление присъствието и на лично творческо участие чрез авторски аранжimenti и аранжimenti на научния

ръководител – композитора доц. д-р Веселин Караатанасов. Творческата изява на преподавателя е стимулираща и вдъхновяваща за студентите, а, от друга страна, дава възможност за съобразяване с инструменталните им сръчности. Затова поздравявам Десислава Бакалова за оползотворените опции за аранжорска дейност, които песенният жанр предоставя. И тук ще формулирам един въпрос. Когато коментира условията, на които трябва да отговаря фактурата на музикалния материал за начално обучение по пиано на незрящи студенти, авторката поставя на първо място следното изискване: *„Да улеснява стремежа към пестеливост на движението. Не трябва от начало да присъстват скокове и смяна на регистрите. Тези компоненти трябва да се развиват постепенно.“* (с. 87) Като се присъединявам към този принцип, у мен възниква питането защо, например, в съпровода на песента „Мила моя мамо“ в лява ръка е предложено паралелно свързване на тризвучията, което предизвиква скок в лявата ръка между T – S и D – T – един проблем, който би се избегнал, ако акордите са свързани плавно със запазване на общите им тонове в един и същи пръст на лявата ръка. Намирам за по-подходящи съпроводи от типа на предложените към „Зимна песничка“.

Освен работата върху художествен материал с незрящи студенти, авторката посвещава и специален раздел на свиренето на четири ръце, което трябва да бъде специално подчертано, тъй като, както е известно, този подход се препоръчва от много педагози и има своите изключително силни пораждателни ефекти.

На базата на наблюденията и на реалните постижения на студентите (диагностицирани с изпитните оценки), Десислава Бакалова обобщава резултатите от апробирания модел (с. 130). По отношение на клавирно-песенния материал тя констатира: „Свободно и със самочувствие изпълняват заложените в учебната програма задачи, а именно синхронизирано свирене и пеене на детски и училищни песни. Техните

постижения отговарят, както на количествените изисквания на учебната програма, така и на качествените.“ А по отношение на художествените пиеси отбелязва: „Незрящите студенти натрупаха определено количество репертоар, включващ музикални образци от различни стилове и жанрове като изградиха мисловна представа за различните музикални форми.“ Към това се добавят и изградените навици за самостоятелно изучаване на музикални произведения, както и уменията за съвместно музициране.

Апробирането на методическия модел се реализира на принципа на качествените изследвания върху малка извадка, като на практика работата с всеки студент отговаря на изследване на отделен случай. Това предполага активно натрупване на лични впечатления в общуване със студентите, включително и чрез съвместно музициране. Тази методология е единствено възможната по обективни причини и е силно продуктивна, тъй като чрез включеното наблюдение и постоянната лична комуникация с всеки от обучаваните се разкриват в пълнота положителните резултати от методическия модел. Приложенията към дисертационния текст допринасят за добиване на допълнителна информация, включително и за впечатленията на студентите, поднесени в писмен вид.

Трудът на Десислава Бакалова е приносен и със систематизацията на съществуващото знание и натрупан опит, и със създаването и апробирането на убедително представения методически модел. Актуалното звучене и непреходният хуманен патос на изследването са силно необходима струя в съвременната педагогическа теория и практика. Напълно приемам формулираните от авторката 7 приноса – считам, че те са реално постижение на дисертационната разработка. Препоръчвам трудът да бъде издаден като монография с приложения на CD аудио-записи, които биха предизвикали силен интерес у клавиристите педагози.

Въз основа на казаното дотук давам своята висока положителна оценка на дисертационния труд. Предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Десислава Костадинова Бакалова образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 1.3 Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по музика), за което убедено ще гласувам!

Август 2021

Рецензент:

Проф. дн Марияна Булева